

تأمین مالی جمعی: مفاهیم و چشم انداز پیش رو

سرمایه‌گذاری مفهوم مهمی در امور مالی و اعتباری است که با توجه به گسترش شبکه‌های اجتماعی و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی، زمینه لازم برای بهره‌گرفتن از سرمایه‌های خرد افراد را برای تأمین مالی کسب و کارهای نوآورانه فراهم آورده است. از جمله روش‌های نوین در این خصوص، تأمین مالی جمعی یا افزایش میزان سرمایه‌گذاری‌های مردمی (Crowd Funding) است. کراود فاندینگ را می‌توان، عملیات تأمین مالی یک کسب و کار و افزایش وجوه گردآوری شده از طریق جلب تعداد زیادی سرمایه‌گذار از طریق شبکه مجازی تعریف کرد.

اگرچه ماهیت روش تأمین مالی جمعی به عنوان یک دانش مدون نسبت به سایر رشته‌ها جوان است، اما سرعت و تأثیرگذاری فوق العاده‌ای در دیگر کشورها داشته است. بنابراین می‌توان با استفاده از پتانسیل‌های موجود در این شیوه، فرصت جدیدی در کسب و کار بانک‌ها به وجود آورد.

تأمین مالی جمعی چیست؟

در سال ۱۸۸۴ کمیته ساخت مجسمه آزادی اعلام کرد، بودجه ساخت این مجسمه به اتمام رسیده است. جوزف پولیتزر، ناشر روزنامه نیویورک ورلد از مردم آمریکا خواست برای اهدای کمک‌های مالی به ادامه ساخت مجسمه آزادی به پای کیوسک‌های این روزنامه بروند. پولیتزر بیش از ۱۰۰ هزار دلار در عرض شش ماه از سوی بیش از ۱۲۵ هزار نفر کمک دریافت کرد که همگی ۱ یا کمتر از ۱ دلار داده بودند. این قدیمی‌ترین روش جذب سرمایه مردمی ثبت شده در تاریخ است.

سرمایه‌گذاری مفهوم مهمی در امور مالی و اعتباری است که با توجه به رشد و گسترش تکنولوژی شاهد تغییرات گسترده‌ای در نحوه اجرای آن هستیم که از جمله می‌توان به افزایش میزان سرمایه‌گذاری‌های مردمی یا کراود فاندینگ اشاره کرد. کراود فاندینگ از دو لغت کراود (Crowd) به معنای «انبوه مردم» و فاندینگ (Funding) به معنای «تأمین مالی» تشکیل شده است. بنابراین می‌توان کراود فاندینگ را «تأمین مالی از طریق گروهی از افراد» یا «تأمین مالی جمعی» ترجمه کرد. در یک پروژه کراود فاندینگ، فرد کارآفرین، کمپین خود را ایجاد کرده و مردم از طریق حمایت‌های مالی خود (حتی به مقادیر بسیار اندک) سرمایه موردنیاز را فراهم نموده و او را از فرایند بسیار دشوار جذب سرمایه از سایر مراکز نظیر بانک‌ها بی‌نیاز می‌کنند و در واقع، سرمایه‌های خرد و کوچک در تعداد زیاد به پروژه تزریق می‌شوند. مهم‌ترین ارزشی که با این روش ایجاد می‌شود این است که با هزینه‌ای کم می‌توان کمک بزرگی به چرخه اقتصادی، تکنولوژی، هنر و صنعت کشور کرد.

از معروف‌ترین نهادهای فعال این حوزه، Kickstarter در آمریکاست که یکی از بزرگ‌ترین انجمن‌های مستقلی است که از طریق اینترنت به حمایت‌های داوطلبانه و کراود فاندینگ می‌پردازد. این شبکه امکان سرمایه‌گذاری آنلاین مردم عادی در پروژه‌های مختلف را فراهم می‌کند و هدف اصلی آن تأمین مالی پروژه‌های خلاقانه است که می‌تواند آینده‌ای بهتر را برای هر صنعت به‌وجود آورد. Kickstarter از ابتدای فعالیت خود در سال ۲۰۰۹ تاکنون برای بیش از ۸۰ هزار پروژه، حمایت مالی جمع‌آوری کرده است.

توسعه این شیوه تأمین سرمایه تا حدی است که دانشگاه MIT در گزارش سال ۲۰۱۲ خود، تأمین جمعی سرمایه را یکی از ده فناوری برتر متاثر کننده جهان معرفی کرده است. سازمان بین‌المللی کار نیز معتقد است که تأمین جمعی سرمایه می‌تواند با واقعیت‌بخشی به فعالیت‌های اجتماعی و کارآفرینانه از طریق حمایت‌های جمعی، سرعت‌بخش توسعه اقتصاد محلی، ایجاد شغل و کاهش فقر در جوامع باشد.

انواع مدل‌های تأمین مالی جمعی

مدل‌های تأمین مالی جمعی را می‌توان به دو دسته مالی و غیرمالی تقسیم کرد.

غیر مالی: مدل مبتنی بر امور خیرخواهانه: بیشتر برای پروژه‌های خیریه، اجتماعی، بشردوستانه و غیر انتفاعی کاربرد دارد و حامیان این نوع پروژه‌ها اغلب برای رسیدن به رضایت درونی و بدون انتظار دریافت سود اقدام به تأمین سرمایه این فعالیت‌ها می‌کنند.

مدل مبتنی بر پاداش: حامی در مقابل حمایتش پاداشی دریافت می‌کند. این پاداش ممکن است مادی یا معنوی بوده و ارزش آن با حمایت انجام شده برابر نباشد. در بسیاری از مواقع این پاداش می‌تواند محصول یا خدمتی باشد که انجام طرح منجر به تولید آن خواهد شد. این حالت حکم پیش‌فروش خروجی طرح را دارد و معمولاً برای حمایت و تشویق صاحب طرح برای اجرای آن انجام می‌شود.

مالی: مدل مبتنی بر وام : این روش در واقع مانند یک «وام فرد به فرد» (بدون واسطه) است، که البته به دلیل تعدد وام‌دهندگان، در اصل یک «وام جمع به فرد» خواهد بود. این روش برای کسانی مناسب است که نیاز به منابع مالی مثل وام دارند، اما امکان دریافت آن را ندارند و حاضرند در قبال دریافت مبلغ، به حمایت‌کننده سود بدهند.

مدل مبتنی بر سهام: این روش، مکانیسمی است برای تأمین سرمایه کسب‌وکارهای کوچکی که هنوز شرایط لازم برای عرضه شدن در بازار بورس را ندارند. در این شیوه، اوراق بهادار شرکت سهامی به صورت آنلاین به گروهی از مردم برای سرمایه‌گذاری عرضه می‌شود، سرمایه‌گذاران برای یک کسب و کار خاص مبلغی می‌پردازند و در مقابل و به نسبت پولی که پرداخته‌اند، سهام دریافت می‌کنند.

تأمین مالی جمعی در بانکداری

امروزه با توجه به اینکه قدرت بانک‌ها در اعطای تسهیلات کاهش پیدا کرده، تأمین مالی برای شرکت‌ها دشوار شده و آن‌ها را به روش‌های نوین تأمین سرمایه از جمله کرافاندینگ سوق داده است. در این میان هر چند تأمین مالی جمعی، نقش واسطه‌گری بانک‌ها را به مخاطره می‌اندازد، اما این فرصت را برای آن‌ها نیز ایجاد می‌کند تا مدل جدیدی در کسب و کار خود برای وام‌دهی و سرمایه‌گذاری تدوین کنند.

در روش تأمین مالی مبتنی بر تسهیلات دهی، راه‌اندازی سامانه‌ای (پلتفرمی) که بتواند بستر ارتباطی لازم را برای وام‌گیرنده و وام‌دهنده با روش دیجیتال فراهم کند، ضروری است. یکی از راه‌های بهره‌مندی از کرافاندینگ، تأمین مالی پروژه‌های مورد تأیید بانک است. در این حالت بانک از یک سو با ایجاد این پلت فرم‌ها و از یک سوی دیگر با ارزیابی و اعتبار سنجی پروژه‌ها می‌تواند کارمزد دریافت کند؛ ضمن آنکه بانک به تنهایی متحمل ریسک‌های موجود از قبیل، ریسک عدم بازپرداخت و نقدینگی نخواهد شد.

همچنین با این روش شرکت‌ها دیگر تنها متکی به بانک‌ها و مؤسسات مالی نبوده و می‌توانند بخشی از هزینه پروژه را توسط بانک و بخش دیگر را توسط مردم یا سرمایه‌گذاران تأمین کنند. این کار نیز باعث می‌شود بانک‌ها پرتفوی تسهیلاتی خود را اصلاح کرده و به جای اعطای تعداد تسهیلات کمتر با مبالغ کلان، تسهیلات خود را به تعداد بیشتری از مشتریان و با مبالغ پایین‌تر اعطا کنند.

جمع‌بندی

تأمین مالی از مباحثی است که همواره به‌عنوان یکی از چالش‌های اصلی پیش‌روی سرمایه‌گذاران مطرح است. بهره‌گیری از سرمایه‌های خرد افراد برای تأمین مالی کسب و کارهای نوآورانه که عموماً با کمک پایگاه‌های اینترنتی صورت می‌گیرد، یک روش نوین از فرآیند تأمین مالی است که کسب و کارها را تا حد زیادی بی‌نیاز از بانک‌ها و مؤسسات مالی می‌سازد. به طور کلی، به رغم اینکه کرافاندینگ تهدیدی برای بانک‌ها به حساب می‌آید، اما می‌توان با تغییر رویکرد و استفاده از پتانسیل‌های موجود در این شیوه، فرصت جدیدی در کسب و کار آن‌ها به وجود آورد. به عبارت دیگر، بانک‌ها خود می‌توانند با طراحی بسترهای ارتباطی مناسب به معرفی طرح‌هایی مبادرت ورزند که خود بخشی از سرمایه آن‌ها را تأمین کرده‌اند.

روش تأمین مالی جمعی که در دنیا مورد استفاده رسمی قرار می‌گیرد، در کشور ما با وجود وب سایت‌های غیر رسمی برای جذب سرمایه در پروژه های خاص، نتوانسته جای خود را به‌درستی باز کند. دلیل اصلی این موضوع هم بیشتر به خلأها و موانع قانونی برمی‌گردد.

بنا به گزارش‌ها و استانداردهای بانک جهانی برای راه‌اندازی تأمین سرمایه جمعی، یک کشور باید در چهار مولفه سرمایه، قوانین و مقررات، زیرساخت‌های فناوری و مسائل فرهنگی آمادگی لازم را داشته باشد. در کشور ما سطح آمادگی فناوری (نشان‌دهنده نرخ نفوذ مناسب فناوری موبایل و وب) و سطح آمادگی سرمایه‌گذاری (بیانگر در حال رشد بودن بازارهای سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی) در سطح نسبتاً مناسب بوده، اما آمادگی فرهنگی (نشان‌دهنده درک محدود از ریسک سرمایه‌گذاری و کارآفرینی) و سطح آمادگی قوانین و مقررات کشور (نشان‌دهنده سطح متوسطی از قوانین بازدارنده) در سطح پایین‌تری قرار دارد. بنابراین برای اینکه این شیوه تأمین مالی بتواند مسیر حرکت خود را در جامعه طی کند، ابتدا لازم است قوانین تسهیل‌کننده‌ای در این زمینه به وجود آید.

تالیف و ترجمه : مریم چاوشی، ملیحه دفنوک، اداره مطالعات و برنامه‌ریزی